

Maltepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Başkanı ve İnsan ve Toplum Araştırma ve Uygulama Merkezi (MÜTAM) Müdürü Prof. Dr. Nurgün Oktik komplo teorilerini şöyle tanımlıyor:

“Rasyonel olduğu varsayılan modern dünyada bireylerin gündelik yaşamında olumsuz bir rol oynayan ve olumsuz bir güç olarak varlığını sürdüren bir kurgu ya da bir söylem; bir yerde dünyanın olumsuz bir büyüsü denilebilir. Büyülenme hali bir olayı ya da birçok olayı içerebilir. Bir ülkede, bir bölgeye yönelik ya da ulusal veya küresel olabilir. Komplo teorileri birtakım olayları açıklamak için oluşturulan olumsuz bir modeldir. Basite indirgenemeyecek kadar karmaşık olabilir. Komplo teorileri bir söylem, mistik bir büyü olmasına rağmen mikro ölçekten makro ölçüğe kadar bir ucu inançtan diğer ucu siyaset ve iktidar ilişkilerinin üretilmesine ve yapılandırılmasına kadar gidebilen güçlü bir toplumsal görünümüne sahiptir. Ciddi sorunlara yol açabilir. Telefonumuzu dış güçler dinliyor, ekonomimizi çökertiyor gibi komplo teorileri gerçekten korku ve kaygıyı arttırıcı bir güç olabilir.”

İnsanların komplo teorilerine inandırıldıklarını düşündüğünü belirten Prof. Dr. Oktik, aşı ve aşı karşıtlığıyla ilgili yaptıkları bir araştırmada insan sağlığı ve gelecekte karşılaşılabileceği sorunlarla ilgili söylem ve kurumsallaşmış retoriklerle karşılaştıklarını söylüyor:

“Biz inanmasak da oradalar. Hem bizim için hazırlanmışlar hem de hayal gücümüze hitap ediyorlar. Üretilip inşa edildiklerinde de tehlikeli olabiliyorlar. İlk akla gelen Amerika’daki 11 Eylül, ikiz kulelerin bombalanması görüntüsü ve üretilen yüzlerce komplo teorisi... Sonuç; yabancı düşmanlığı, İslamofobi ve Ortadoğululara yönelik yaklaşımlar. Pandemi sürecinde Çinlilere karşı düşmanlık körüklendi. Eski ABD Başkanı’nın ürettiği ‘Çin virüsü’ söylemi komplo teorilerine bir örnek. Toplumumuzda da buna inanan ve ırkçılığa kadar söylem geliştirenler oldu. Bilime inanmanın kanıta dayalı bir sosyal süreci olduğuna inanıyorum. Oysa yaşanan bir gerçeklikle ilgili olumsuz bir söylem üretmek ve insanların buna inanmasını sağlamak daha kolay. İnanmak ya da inanmamızı sağlayan en büyük etmen medya... Komplo teorileri genel olarak olumsuz söylem içerdiğinden kanıt aramaktan öte yapabileceğimiz pek bir şey yok gibi görünüyor.”

“Komploya inanmak ve inandırmak kolay”

“Conspiracy theories: easy to believe, easy to convince”

Prof. Dr. Nurgün Oktik

Prof. Dr. Nurgün Oktik, Head of Sociology Department and Director of Human and Society Research and Application Center (MÜTAM), defines conspiracy theories as follows: “A fiction

or a narrative that has a negative impact and maintains this impact in the long run on the individual whose rationality we assume. A negative spell, so to speak. The said spell can encompass single or multiple events. It could be over a country, a region, and it could be national or global. Conspiracy theories are negative models constructed to explain or steer certain events. It can be so complex that it defies reductionism. Even though conspiracy theories can be narratives or mystical spells, they still can be powerful phenomena that manufacture and shape both beliefs and power relations on many scales, from micro to macro. On a macro scale, conspiracy theories are seriously problematic. Conspiracy theories about wiretapping or about foreign powers and how they listen to us or harm our economy can greatly induce fear and anxiety.”

Prof. Dr. Oktik says that people are convinced to believe in conspiracy theories. She adds during their research on vaccines and anti-vaccine attitudes, they have encountered narratives and institutionalized rhetoric on human health and its potential problems:

“They exist even if we do not believe in. These theories are prepared for us, tailored to our imagination. Once they are manufactured and constructed, they may become dangerous. The well-known conspiracy theory about the 9/11 events, the twin towers’ images being attacked. The result: xenophobia, Islamophobia, and many attitudes against the Middle Easterners. During the pandemic, there has been negative propaganda against the Chinese people. “China virus” manufactured by the previous US President is an example. In our society as well, there have been people believed these theories and used a language bordering on the racist. I think belief in science occurs through a social process based on evidence. It is easier to manufacture a negative narrative about a certain reality and convince people to believe it. The greatest factor on whether we believe these narratives or not is the media. Since conspiracy theories generally involve a negative narrative, it seems we have nothing to do about it but to look for evidence.”